

Sygn. akt IX Ca 1107/17

POSTANOWIENIE

Dnia 22 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Krystyna Skiepmo (spr.)
Sędziowie:	SO Dorota Ciejek SO Mirosław Wiczorkiewicz
Protokolant:	st. sekr. sąd. Agnieszka Najdrowska

po rozpoznaniu w dniu 22 lutego 2018 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z wniosku S. Z.

z udziałem S. R., D. R. (1), K. H., A. H., B. B., M. S. (1), M. S. (2), M. K. (1), J. H., J. K., H. R., M. H., D. R. (2) i W. R.

o stwierdzenie nabycia spadku po W. Z.

na skutek apelacji wnioskodawcy od postanowienia Sądu Rejonowego w Kętrzynie z dnia 17 lipca 2017 r., sygn. akt I Ns 471/16,

p o s t a n a w i a:

odrzucić apelację.

Dorota Ciejek Krystyna Skiepmo Mirosław Wiczorkiewicz

Sygn. akt IX Ca 1107/17

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Kętrzynie postanowieniem z dnia 17 lipca 2017 r., wydanym w sprawie INs 471/16 stwierdził, że spadek po W. Z., zmarłej dnia 9 maja 2016 r. w K., na podstawie ustawy nabyli: mąż spadkodawczyni S. Z. w 1/2 części spadku oraz córki siostrzeńca spadkodawczyni: D. R. (2) i W. R. po 1/4 części spadku każda z nich.

Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawczyni w chwili śmierci była żoną S. Z.. Nie posiadała dzieci. Jej matka żyła, ale zmarła w dniu 22 czerwca 2016 r. Ojciec spadkodawczyni zmarł przed nią. Spadkodawczyni miała trzy siostry: J. K., H. R. i M. H.. Wszystkie one złożyły oświadczenia o odrzuceniu spadku po spadkodawczyni zarówno w zakresie udziału, który przypadła im, jako siostrzom spadkodawczyni, jak i w zakresie udziału matki spadkodawczyni, po której są one spadkobiercami. Oświadczenia o odrzuceniu spadku złożyły też dzieci siostry spadkodawczyni M. K. (2) H., J. H. i A. H.. Żadne z nich nie ma własnych dzieci. Spadek po spadkodawczyni odrzuciły również dzieci siostry spadkodawczyni J. K., tj. M. K. (1), która nie ma własnych dzieci oraz M. S. (1), która odrzuciła spadek również w imieniu swojego

małoletniego syna M. S. (2). Spadek po spadkodawczyni odrzuciły również dzieci siostry spadkodawczyni H. R., tj. S. R. oraz jego syn B. B. oraz D. R. (1). Ten ostatni posiada dwie małoletnie córki: D. R. (2) i W. R. w imieniu których nie zostały złożone oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku.

Sąd Rejonowy ustalił również, że spadkodawczyni nie pozostawiła testamentu, co uzasadniało stwierdzenie, że spadek po spadkodawczyni na podstawie ustawy nabyli: mąż spadkodawczyni S. Z. w 1/2 części spadku oraz córki siostrzeńca spadkodawczyni: D. R. (2) i W. R. po 1/4 części spadku każda z nich.

W apelacji od tego postanowienia wnioskodawca S. Z. domagał się zmiany zaskarżonego postanowienia i stwierdzenie, że spadek po W. Z. na podstawie ustawy nabyli z dobrodziejstwem inwentarza: mąż spadkodawczyni S. Z. w 1/2 części spadku oraz córki siostrzeńca spadkodawczyni: D. R. (2) i W. R. po 1/4 części spadku każda z nich.

Żaden z uczestników nie złożył odpowiedzi na apelację.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja podlegała odrzuceniu jako niedopuszczalna. Sąd Okręgowy orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 13 października 2010 r. (III CZP 64/10) co do tego, że nie jest dopuszczalna apelacja co do braku w postanowieniu wzmianki, że przyjęcie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza.

Poszukując odpowiedzi na pytanie, czy dopuszczalna jest apelacja, w której kwestionuje się tylko niezamieszczenie w sentencji postanowienia o nabyciu spadku wzmianki, że nabycie następuje z dobrodziejstwem inwentarza, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na skutki prawne stwierdzenia nabycia spadku. Uwzględnić też należy kognicję sądu w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, a zatem także i charakter postępowania przeprowadzanego w takiej sprawie.

Stwierdzenie nabycia spadku ma bezsprzecznie doniosłe skutki prawne. Stwierdzenie to (bądź poświadczenie dziedziczenia) wraz z dwoma innymi zdarzeniami, którymi są otwarcie spadku i złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku, współkształtuje sytuację prawną spadkobiercy. Chociaż nabycie spadku przez spadkobierców (spadkobiercę) następuje z mocy prawa z chwilą otwarcia spadku (art. 925 k.c.), to mimo wszystko mogą pojawiać się wątpliwości co do osoby, która dziedziczy spadek po danym spadkodawcy. Z tego m.in. względu art. 1025 § 2 k.c. przewiduje domniemanie, że spadkobiercą jest osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku (lub poświadczenie dziedziczenia). Domniemanie to może zostać obalone tylko w postępowaniu, o którym mowa art. 679 k.p.c. Zakres kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku i treść postanowienia kończącego to postępowanie wynika przede wszystkim z regulacji zawartej w art. 670 i 677 k.p.c. Z przepisów tych wynika, że sąd spadku musi wyjaśnić z urzędu, kto i z jakiego tytułu jest spadkobiercą, a w orzeczeniu wymienić, poza spadkodawcą, wszystkich spadkobierców oraz ich udziały. W stosunku do spadków otwartych przed dniem 14 lutego 2001 r. sąd ma także obowiązek ustalenia, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne i który ze spadkobierców spełnia kryteria ustawowe do jego dziedziczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 lipca 2002 r., V CKN 1093/00). W odniesieniu do innych spadków sąd w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku nie ustala nawet ogólnie składu majątku spadkowego. Z wyjątkiem mamy do czynienia tylko w wypadkach objętych regulacją art. 961 k.c. ponieważ dla określenia części ułamkowych, w jakich spadkobiercy są powołani do spadku, konieczne jest ustalenie składu i wartości całego spadku oraz poszczególnych przedmiotów majątkowych przeznaczonych w testamencie oznaczonej osobie. Ustalenie to zawiera się w uzasadnieniu postanowienia.

W praktyce sądowej, wobec wskazówki zawartej w przepisie § 145 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 249; dalej: jako „regulamin sądowy”), powszechnie realizowany był postulat doktryny, ażeby sąd, stwierdzając nabycie spadku, wskazywał w postanowieniu także datę i miejsce zgonu spadkodawcy oraz tytuł powołania, przy czym w razie dziedziczenia testamentowego określał też testament, a w wypadku dziedziczenia ustawowego wskazywał na stosunek małżeństwa albo stopień pokrewieństwa danych spadkobierców.

Zwraca uwagę okoliczność, że ustawodawca kodeksowy, mimo istotności oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku dla sprawy o stwierdzenie nabycia spadku, wśród wymagań co do treści postanowienia kończącego postępowanie w takiej sprawie, nie zawarł wymagania, ażeby sąd wskazywał, czy spadek został przez poszczególnych spadkobierców przyjęty wprost, czy z dobrodziejstwem inwentarza. Z art. 1012 k.c. wynika bowiem, że spadkobierca może bądź przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste), bądź przyjąć spadek z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza), bądź też spadek odrzucić. Podkreślić należy, że zagadnienie ewentualnego dokonywania w wymienionym postanowieniu wzmianki co do sposobu przyjęcia spadku ma charakter uniwersalny i nie zależy od tego, czy przyjęcie spadku nastąpiło w sposób rzeczywisty (a więc przez złożenie oświadczenia) czy w wyniku fikcji prawnej (art. 1015 § 2 k.c.). W doktrynie uważa się za pożądane zamieszczenie takiej wzmianki. Poglądu tego bliżej się jednak nie uzasadnia.

Złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku oraz treść tego oświadczenia, to istotne zdarzenia z punktu widzenia odpowiedzialności spadkobierców z tytułu tzw. długów spadkowych. Realizacja roszczeń przez wierzycieli spadkowych zależy od wielu czynników i nie ma potrzeby ich omawiania. Ograniczyć się można do podkreślenia, że znaczenie tu ma m.in. zakres odpowiedzialności spadkobierców z tytułu zadłużenia spadkodawcy. Zakres ten oraz sama zasada ich odpowiedzialności powiązane zostały z instytucją przyjęcia spadku. Problem ten, poza sytuacją, o której była wcześniej mowa w związku z art. 1026 k.c., nie jest jednak przedmiotem zainteresowania sądu w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Reasumując dotychczasowe wywoły, nie ulega wątpliwości, że zagadnienie nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie ma żadnego znaczenia dla samego stwierdzenia nabycia spadku i określenia zakresu dziedziczenia przez poszczególnych spadkobierców. Nie stanowi także w tym postępowaniu kwestii prejudycjalnej. Można więc wstępnie uznać, że zawarcie w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku wzmianki co do sposobu przyjęcia spadku nie jest ani potrzebne, ani uzasadnione celem omawianego postępowania spadkowego. W razie natomiast sporu kwestię związaną z zakresem odpowiedzialności za długi spadkowe zarówno dłużnicy, jak i wierzyciele muszą rozwiązywać w drodze innych postępowań sądowych, na przykład w procesie z powództwa wytoczonego przez wierzyciela spadkowego z tytułu odpowiedzialności spadkobiercy za długi spadkowe. Ze względu na art. 319 k.p.c. sąd procesowy, rozstrzygający spór między wierzycielem a spadkobiercą, ma bowiem możliwość w wyroku zasądzającym zastrzec pozwanemu prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jego odpowiedzialności.

W tym miejscu warto wskazać, że pod rządami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 249; dalej: jako „regulamin sądowy”) obowiązywał § 145 ust. 2, zgodnie z którym: „W przypadku nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, należy to zaznaczyć w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku”. Jednak także wówczas zgodnie przyjmowano, że apelacja nie przysługuje od braku wzmianki w orzeczeniu o stwierdzeniu nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Powszechnie przyjmowano bowiem, że z pewnością przepis ten nie wyznacza zakresu kognicji sądu w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku, gdyż zakres ten jest wyznaczony, jak była już o tym mowa, odpowiednimi przepisami kodeksowymi i charakterem prawnym postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Tezę o wyłącznym porządkowym i technicznym znaczeniu regulacji § 145 ust. 2 regulaminu potwierdzał fakt, że wymagała ona od sądu jedynie „zaznaczenia” w postanowieniu, iż nabycie spadku nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza. Oznacza to, że w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku sąd nie miał obowiązku wyjaśniania sposobu przyjęcia spadku. Nie sposób również takiego „zaznaczenia”, że doszło do nabycia spadku z dobrodziejstwem inwentarza traktować jako rozstrzygnięcia sądu co do istoty tego zagadnienia. Jak bowiem wyjaśniono, w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku sąd nie powinien rozstrzygać kwestii sposobu nabycia spadku, skoro leży to poza jego kognicją. Niewątpliwie brak owego zaznaczenia, pod rządami przywołanego powyżej rozporządzenia, mógł być uznany za naruszenie przepisu § 145 ust. 2 regulaminu sądowego. Naruszenie to jednak nie stanowiło uchybienia procesowego i powinno być ocenione jedynie w sensie techniczno- organizacyjnym związanym z redakcją sentencji postanowienia. W razie zaś zaniechania dokonania w postanowieniu wzmianki o nabyciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, apelacja w tym zakresie nie jest dopuszczalna ze względu na brak substratu zaskarżenia.

Przenosząc powyższe uwagi na grunt niniejszej sprawy dodatkowo należy podkreślić, że ani późniejsze rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 czerwca 2015 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 925), ani obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 2316) nie zawierają odpowiednika § 145 ust. 2 wcześniejszego regulaminu sądowego.

Tym samym Sąd Rejonowy nie zamieszczając w zaskarżonym postanowieniu wzmianki o tym, że spadkobiercy nabyli spadek z dobrodziejstwem inwentarza nie uchybił żadnym przepisom. Wywiedziona w tym zakresie apelacja podlegała odrzuceniu.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 370 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

Dorota Ciejek Krystyna Skiepmo Mirosław Wiczorkiewicz